
POLITIikka NÄYTÖKSENÄ

Murray Edelman: **Constructing the Political Spectacle**. The University of Chicago Press, Chicago 1988.

Murray Edelman toimii Wisconsinin yliopistossa politiikan tutkimuksen professorina. Hänen professuurinsa on nimetty George Herbert Meadin mukaan.

Edelman on symbolisen politiikan tutkimuksen pitkäaikainen vaikuttaja. Poliitiikan symbolisuudesta hän oli kiinnostunut jo 1960-luvulla, jolloin mm. ilmestyi hänen ensimmäinen tunnettu teoksensa kyseisestä aihepiiristä *The Symbolic Uses of Politics* (1964). Hänen muut tärkeät kirjansa ko. alueelta ovat: *Politics as Symbolic Action: Mass Arousal and Acquiescence* (1971) ja *Political Language: Words That Succeed and Policies That Fail* (1977)

Edelmanin uusin teos *Constructing the Political Spectacle* on tavallaan yhteenveto, keskeisimmät johtopäätökset hänen aiemmista teoreettisista ja empiirisistä tutkimuksistaan.

Uusimmassa teoksessaan Edelman analysoi politiikkaa näytöksenä. Kirjan temaattiset luvut ovat: Poliitiikan perusteita. Yhteiskunnallisten ongelmien luominen ja käyttö. Poliittisten johtajien luominen ja käyttö. Poliittisten vihollisten luominen ja käyttö. Poliittisten uutisten moniselitteisyydet. Poliittinen kieli ja poliittinen todellisuus. Poliittinen näytös taktiikkana ja mystifikaationa.

Minkälaista politiikkaa Edelman sitten analysoi kun hänen näkökulmansa on politiikka näytöksenä? Edelmanin analyysin kohteen voi kuvata julkisuudessa tapahtuvaksi politiikaksi, jonka keskeiset elementit ovat massatiedotusvälineet, poliittiset toimijat (esimerkiksi poliittiset johtajat, poliitikot, johtavat virkamiehet ja journalistit) ja politiikan katselijat. Edelman kysyy, minkätyyppisistä poliittisista suhteista 'julkisuuspolitiikassa' on usein ky-

se, mitä siinä oikeastaan 'tapahtuu' ja mikä tässä politiikassa oikeastaan on poliittista.

Edelmanin perusteeksi on väite, jonka mukaan joukkotiedotuksen rajaamalla poliittisten toimijoiden ja katselijoiden välisellä kommunikaatiolla on vahva taipumus toteutua poliittisena näytöksenä. »Politiikan uutisointi rohkaisee kiinnostuksen kohdistumista johtajiin, vihollisiin ja ongelmiin toivon ja pelon lähteinä hämärtäen samalla sen tosiseikan tajuamista, että ne ovat kuitenkin keskustelun luomia, ideologioiden pysyväästämiä ja yhden teon luomia särmiä. Analysoitaessa politiikkaa näytöksenä analyysistrategian on lähdettävä liikkeelle kielestä joka tuo esiin kiistanalaiset näkökulmat näissä ilmaisuihin ja kiinnittää huomion yhteiskunnallisiin muodostuksiin jotka ne kätkevät.»

Politiikka toteutuu näytöksenä erityisesti politiikan uutisoinnissa, jossa jatkuvasti luodaan ja muokataan uudelleen yhteiskunnallisia ongelmia, kriisejä, vihollisia ja johtajia ja tätä kautta luodaan myös uhkien ja toistuvan vakuuttelun jatkumo. Nämä luodut ongelmat ja henkilöitymät muodostavat niin poliittisen journalismin sisällön kuin historiallisen ja analyttisen politiikan tutkimuksen aineiston. Ne näyttelevät myös keskeistä osaa varsinaisessa poliittisessa toiminnassa: kannatuksen hankinnassa, vastatoiminnassa jne.

Kielen merkitys näytöksen luonnissa on keskeinen. Tätä näkemystä Edelman puoltaa »lingvistisen kääntein» tunnetuilla perusteeseilla: Kieli on yksi tärkeimmistä ihmisten kokemien sosiaalisten maailmojen luojista eikä vain 'objektiivisen todellisuuden' kuvaamisen väline. Tässä tapauksessa: ihmiset kokevatkin pikemminkin kieltä poliittisista tapahtumista kuin välittömästi poliittisia tapahtumia. Tapahtumat saavat merkitystä nimenomaan kielestä jolla tapahtumat tekstualisoidaan. Niinpä politiikan kieli on poliittinen todellisuus; ei ole olemassa mitään toista silloin kun kyse on tapahtumien merkityksestä toimijoille ja katselijoille, Edelman päätelee. Merkitysten ongelma on tietysti tärkeä poliittisen toiminnan ja tekojen kannalta siksi, että niitä voi tuskin sen paremmin ymmärtää kuin selittääkään irrallaan niistä merkityksistä, joita ihmiset asioille, tapahtumille ja henkilöille antavat.

Edellä kuvatun kaltainen päättely johtaa kuitenkin monimutkaisiin ja vaikeisiin ongelmiin kielen ja merkityksen välisistä suhteista ja kielen perustasta. Edelman 'selvittää' nämä ongelmat varsin yleisellä tasolla toteamalla ensin että »jokainen lause on monimerkityksinen». Kielen konkreettisen merkityksen määrittävät sitten »yhteiskunnalliset tilanteet ja ajattelevien ja toimivien ihmisten kulloisetkin huolenaiheet». — Vaikka Edelman teorian tasolla ponnistaakin pelkästä kielen analyysistä yhteiskunnan, konkreettisten tapahtumien ja toimijoiden suuntaan, hänen empiiriset analyysinsä em. teoksissa ovat usein kielen ja yleiselle vallan käsitteelle jääviä esimerkkejä ja

ideoita vaille selkeitä ja jäsenneiltyä yhteyksiä yhteiskunnallis-poliittisiin toimijoihin. Analyysitason ollessa vallan yleisissä vaikutuksissa, 'vallan kielessä', politiikka tulee analysoitua 'ylhäältä' (poliittisista toimijoista) 'alas' (politiikan katselijoihin) kulkevana vaikutuksena ja vallankäyttönä. 'Kansalaisten kieltä' kuvaava materiaali ja analyysi puuttuvat Edelmanin teoksista.

Kielen merkitystä kuvaavilla teeseillään Edelman yrittää perustella sitä miten politiikan kieli on yhtäläillä avain puhujan todellisuuskulmaan jonakin hetkenä kuin yleisön tulkintakin samasta kielestä on avain siihen mikä saattaa olla heidän erilainen todellisuutensa. Edelman menee niin pitkälle, että määrittelee poliittisuuden poliittisessa näytöksessä kielen 'avulla'. Merkityksen ja tulkinnan käsitteet ovat hänelle olennaisia poliittisuuden määrittämisen välineitä. Jos ei ole olemassa merkitystä koskevia ristiriitoja, niin ko. kysymys ei ole Edelmanin tulkinnan mukaan poliittinen jo määritelmänkin mukaan. Silloin kun politiikka toteutuu näytöksenä poliittisessa kiistassa on kyse nimenomaan ristiriitaisista tulkinnoista. Jopa silloinkin kun vallitsee konsensus siitä mitä tapahtui tai sanottiin, on olemassa ristiriitaisia oletuksia ja käsityksiä tapahtumien syistä, toimijoiden motiiveista ja tapahtuneen seurauksista. Toisin sanoen, »poliittista toimintaa ja kannatusta ei muovaa se mitä voidaan nähdä vaan pikemminkin se mitä kuvitellaan ja oletetaan». Poliittista tietoisuutta ja käyttäytymistä ei Edelmanin käsityksen mukaan muokkaa niinkään »todellisuus» jossa kin koeteltavassa tai havaittavassa merkityksessä kuin uskomukset jotka kieli auttaa synnyttämään tyytymättömyyden syistä yms. ei välittömästi havaittavista asioista. Ihmisten kulloinenkin yhteiskunnallinen ja sosiaalinen tilanne herkistää heidät jollekin poliittisille uutisille, lupauksille ja uhkauksille ja vastaavasti tekee välinpitämättömiksi jollekin toiselle kommunikaatiolle.

Jos kieli merkityksellistämisen näkökulmasta enemmänkin on poliittinen todellisuus kuin vain pelkkä faktojen kuvaamisen väline, niin myös politiikan uutisoinnissa on kyse enemmänkin kuin vain pelkästä tapahtumien objektiivisesta selostamisesta. Huomataankin tapahtumat ja mitä ne merkitsevät riippuu havaitsijoiden tilanteesta ja kielestä, joka heijastaa ja tulkitse noita tilanteita. Merkityksellistämisen näkökulmasta onkin välttämätöntä puhua Todellisuuden sijasta todellisuuksista. Ihmisten kokemat todellisuudet eivät tietenkään ole samoja kaikilla tai samanlaisia koko aikaa vaan pikemminkin niihin vaikuttavat yhteiskunnalliset tilanteet ja sisällöt joihin havainnoitsijat kulloinkin kiinnittävät huomionsa. Monien todellisuuksien tunnustamisen mukanaantuoma relativismi on tavallaan vapauttavaa, mutta relativismi ei kuitenkaan millään tavalla oikeuta näkemystä, jonka mukaan kaikki todellisuusluomukset olisivat yhtä 'hyviä' ja yhtäläillä perusteltavissa.

Erilaiset merkityksellistämisen todellisuudet ovat edellytys poliittisen symbolismin vaikutuksen ymmärtämiselle. Symbolit, olivat ne sitten kieltä tai ikoneja, ovat Edelmanin määritelmän mukaan 'materiaalisen maailman' kokemisen näkökulma joka antaa tuolle maailmalle erityisen merkityksen. Merkityksellistämisen tutkimisessa huomio on kiinnitettävä enemmänkin subjektien tekemiin tulkitoihin kuin objektien havaitsemiseen. Vaikutuksissaan kieli, rituaalit ja ihmisten kiinnostuksen kohteet eivät ole abstrakteja aatteita ja ideoita. Jos ne yleensä jotakin merkitsevät, niin vaikutus syntyy siitä, että kieli, toiminnot jne., jotka yleensä kykenevät herättämään merkityksiä, toteutuvat kytkeytyneinä joihinkin materiaaliin ja yhteiskunnallisiin ehtoihin. Niillä täytyy olla jonkinlainen 'materiaalinen heräte'. Heräte tulee tietoiseksi itsestään symbolissa. »Merkki voi vaikuttaa koska sillä on jokin yhteys etuoikeuteen, haittaan, turhautumiseen, pyrkimykseen, toivon tai pelkoon jossa se koetaan.»

Poliittisen näytöksen sisällöllisistä teemoista Edelman tarkastelee teoksessaan lähemmin yhteiskunnallisen ongelman, poliittisen johtajan, poliittisen vihollisen ja poliittisen uutisoinnin funktioita.

Yhteiskunnalliset ongelmat ovat poliittisen keskustelun ydin. Edelman korostaa niiden merkitystä nimenomaan keskustelun ytimenä sillä hyvin harvoin suurempia yhteiskunnallisia ongelmia (kuten esimerkiksi taloudellista-, poliittista- ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta, työttömyyttä, vähemmistöjen diskriminointia, rotuongelmia) varsinaisesti ratkaistaan — korkeintaan ne muuttavat vain muotoaan. Yhteiskunnalliset ongelmat ovat luomuksia siinä mielessä, että keskustelussa määritellään mikä asiat yleensä 'hyväksytään' yhteiskunnalliseksi ongelmiksi kyseisessä tilanteessa, mistä jossakin ongelmassa on kyse, ketkä ovat 'pelastajia' ja ketkä 'pelastettavia', minkälaisia käyttäytymistä palkitaan ja mitä rangaistaan jne. Kieli, joka 'luo' ongelman ja antaa sen synnylle ja kehitykselle 'selityksen', tuo käyttäjälleen myös auktoriteettia. Osoittaahan kielen puhuminen, koska se on itse ongelman määrittelyä, jonkinlaista pätevyyttä myös ongelman suhteen.

Poliittiset johtajat ovat luomuksia siinä mielessä, että heistä tulee pätevyyden, pahan, nationalismin, tulevaisuuden lupausten ja muiden hyveiden merkkejä. Merkkeinä he 'auttavat' tuomaan merkityksiä sekasortoiseen poliittiseen maailmaan. Kilpailu poliittisesta johtajuudesta taas on merkki muutoksen mahdollisuudesta. Toisaalta merkityksellistäänsä johtajia katsojat 'joutuvat' väistämättä määrittelemään omia poliittisia kantojaan. Samalla usko johtoon on Edelmanin käsityksen mukaan yhteiskuntaan sopeutumisen ja totelevaisuuden katalysaattori.

Koska politiikassa on kyse ristiriidoista jotka voivat koskea esimerkiksi materiaalisia etuja, statusta tai moraalisia ongelmia, jotkut ihmiset ovat aina joitakin toi-

sia ihmisiä vastaan ja siten kokevat vastapuolen vastustajana tai vihollisena. Vastustajan tai vihollisen määritteleminen tuo politiikan näytökselle sen tarvitseman draamaattisuuden: kyvyn herättää intohimoja, pelkoja ja toiveita.

Politiikan toteutuessa näytöksenä poliittiselta uutisoinnilta edellytetään ennenkaikkea draamaattisuutta. Dramatisointi (esimerkiksi tapahtumien 'kilpailullistaminen'), yksinkertaistaminen ja henkilöittäminen (niin historiallisten trendien kuin instituutioidenkin henkilöittäminen johtajiin ja vihollisiin) ovat Edelmanin tulkinnan mukaan tavallisimpia keinoja lisätä uutisoinnin kiinnostavuutta ja tehostaa näytöksen vaikutusta. Näytöksellisyyden edellytykset koskevat lähes kaikkea uutisointia. Jopa luonnononnettomuuksien yhteydessä mukaan tulee väistämättä poliittinen harkinta, kun uutisoinnissa otetaan pohdittavaksi kenen tehtävänä on uhrien auttaminen, kuinka tästä tehtävästä on suoriuduttu, ketkä onnettomuudesta joutuvat eniten kärsimään jne.

Edelman on ehdottomasti sitä mieltä, että politiikan näytöksellisyys ja näytöksellisyyden kieli ovat lumetta, taktiikkaa ja mystifikaatiota: sitä mitä todellisuudessa tulee tapahtumaan ei voida tietää »julkistetusta kielestä». Poliittisen kielen luoma näytös on aina dynaaminen, jatkuvasti muuttuva ja uudistuva. Näytöksen kiihkeästi muuttuvan poliittisen uutisoinnin vastakohtana on yhteiskunnallisten ongelmien pysyvyys ja ratkaisemattomuus.

Murray Edelmanin tutkimuksellinen ote koko hänen tuotannossaan pyrkii olemaan emansipatorinen: uusimassa teoksessa yksilön vapautuminen politiikan näytöksellisyydestä. Emansipaation aineksia on Edelmanin mielestä löydettävissä mm. itse politiikan näytöksessä. Näytöksen legitimoiva kieli, joka myöntämisessään, hoputtaessaan jonkin asian hyväksymistä, väistämättä samalla kylvää vastakohtansa siemenen, sen mitä rivien välissä kielletään. Myös politiikan näytöksen luonteen ja seurausten analyysi on hänen mielestään näytöksen taian puhkaisemista.

Edelmanin uusin teos on käyttökelpoinen yhteenveto hänen tuotannostaan ja näkökulmastaan politiikan analyysiin. Teoksen mielenkiintoisuutta lisää se, että 'Edelman-tyyppinen näkökulma' herättää ainakin vielä jopa yllättävän kiihkeitä poliittisia intohimoja Suomessa. Teoksen tutustuminen auttaneen ymmärtämään mistä nuo intohimot kumpuavat.

KYÖSTI PEKONEN